

תפארת ישראל פרק לב'

בפרק רבי עקיבא (שם) ויציבו בתחתית ההר. אמר רב אבדימי בר חמא בר מחסיא מלמד שכפה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעה רבה לאורייתא. אמר רבא אף על פי כן הדר קבלוה בימי אחשורוש, דכתיב קיימו וקבלו. קיימו מה שקבלו כבר ע"כ. והתוספות הקשו והלא כבר אמרו נעשה ונשמע, ותרצו שמא כשיהיו רואים האש הגדולה יהיו חוזרין ע"כ. ולפי הנראה אין הדברים האלו ברורים שנאמר כי ישראל יחזרו מקבלת התורה אשר לא יסוף זכות זה מזרעם זרע זרעם עד עולם, ומה זכות הוא זה שמא אם לא כפה עליהם ההר היו חוזרים, ועוד יכפה עליהם ההר כשיהיו חוזרין ולא עתה. ועוד אם לא היה כפיות ההר רק שלא יהיו חוזרין, הא דאמרין בעבודה זרה (ב' ע"ב) כלום כפית ההר עלינו, לימא להו כלום אמרתם נעשה ונשמע קודם כפיית ההר שאילו אמרתם נעשה ונשמע קודם היה כופה עליהם ההר שלא יחזרו בשביל האש, אבל כיון שלא אמרו קודם זה נעשה ונשמע אין לכפות ההר. אבל מה שכפה עליהם ההר שלא יאמרו ישראל אנחנו קבלנו התורה מעצמנו, ואם לא היינו רוצים לא היינו מקבלים התורה, ודבר זה לא היה מעלת התורה, כי התורה כל העולם תלוי בה, ואם לא היתה התורה היה העולם חחר לתהו ובהו, ולפיכך אין ראוי שתהיה קבלת התורה בבחירת ישראל רק שהיה הקדוש ברוך הוא מחייב ומכריח אותם לקבל התורה שאי אפשר זולת זה שלא יחזור העולם לתהו ובהו. ואל יקשה סוף סוף היה בחנם מה שכפה עליהם הר כגיגית, שהרי כבר אמרו נעשה ונשמע, דזה לא קשיא דודאי עיקר הדבר לא היה בשביל שלא יחזרו דלמה יחזרו כיון שכבר אמרו נעשה ונשמע, רק שדבר זה ראוי מצד עצמו כי איך תהיה התורה שהיא שלמות כל המציאות על ידי שכך בחרו ישראל לקבל התורה, ואם כן שלמות העולם היה תולה בדבר אפשרי, שהיה אפשר שיקבלו ואפשר שלא יקבלו, ולכך כפה עליהם ההר כגיגית, שאם לא היו מקבלים התורה שם תהא קבורתם. ויש לומר גם כן שלכך כפה עליהם ההר כגיגית, שלא יאמרו ישראל כי יהיה חס ושלום בטול לקבלת התורה, כי מרצונם קבלו ישראל ואפשר להפטר מדבר כזה שהרי לא נעשה בהכרח רק היה אפשר לקבל ואפשר שלא לקבל, ולכך כפה עליהם ההר כגיגית לומר שהם מוכרחים לקבל התורה, וכל דבר שהוא מוכרח ומחויב אין כאן הסרה וביטול אחר שהוא מוכרח, וכך מוכח במדרש בפסוק ולו תהיה לאשה לא יוכל שלחה כל ימיו. כשבא הקדוש ברוך הוא לתת תורה על הר סיני כפה עליהם ההר כגיגית שיקבלו תורתו, וכיון שכך הרי ישראל אנוסתו של הקדוש ברוך הוא ואצל אנוסתו כתיב ולו תהיה לאשה לא יוכל שלחה כל ימיו ולא כן אצל מפתה. מפני שמשפט האונס כפי מה שהיה המעשה, כי המאנס היה מכריח הבתולה על האישות וכל דבר שהוא מוכרח הוא מחויב, ולכך לא יוכל שלחה כפי אשר הוא עושה בעצמו האישות ההכרחי לכך לא יסור כלל. ולכך כפה השם יתברך עליהם ההר כגיגית להיות החבור הזה הכרחי, וכל זיווג וחבור הכרחי אין סלוק והסרה כמו שהוא אצל המאנס אשה:

ובמדרש (ילקוט יחזקאל כ') אתה מוצא כשבקשו לפרוק עול בימי יחזקאל באו מזקני יהודה לדרוש אמרו לו בן אדם כהן הקונה עבד מהו שיאכל בתרומה אמר להם יאכל אמרו לו אם חזר ומכרו לישראל אם יצא מרשותו אמר להם הן אמרו לו אף אנו יצאנו מרשותו של הקדוש ברוך הוא נהיה כאומות העולם אמר להם יחזקאל העולה על רוחכם היה לא תהיה חי אני נאום ה' אם לא ביד חזקה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם ע"כ. הרי במדרש הזה בארו כי היו רוצים הרשעים לפרוק עול שהיו חושבים כי חבור זה אינו מוכרח רק אפשרי שיהיה ואפשר שלא יהיה, והשיב להם יחזקאל כי חבור זה מוכרח כי הוא יתברך מכריח אותם על זה.

ולפיכך כפה עליהם ההר כגיגית במה שהחבור הזה הכרחי ואינו דבר שאפשר שיהיה ואפשר שלא יהיה, שאחר שקבלת התורה הוא שלמות כל העולם איך יהיה בדבר זה אפשרות כלל. ולפיכך מסיק שם אחר זה מיד אמר ריש לקיש תנאי התנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית אם יקבלו ישראל התורה מוטב ואם לאו יחזרו לתהו ובהו, לומר כי לכך כפה עליהם ההר כגיגית מפני שכל מעשה בראשית תלויים בקבלת התורה, שכשם שברא השם יתברך כל מעשה בראשית ונתן לכל אחד טבעו אשר יהיה נוהג עליו, כך ראוי שיהיה לאדם השכלי הנהגה שכלית. ודבר זה הוא תורת האדם אשר התורה היא הנהגתו השכלית כמו שהתבאר למעלה, ולפיכך היה נתינת התורה על ידי הכרח. אמנם למעלה בארנו עוד עיקר הטעם כי מחויב שיהיה האדם תחת העלה מצד העלה אשר גזר המצות עליו ובזה האדם הוא תחת רשות העלה, אבל שיהיה תחת העלה במה שהאדם קבל בעצמו עליו גזרת העלה, אין האדם בזה חבור העלה כי ראוי שיהיה על האדם משפט העלול. ודבר זה מחייב תורה מן השמים והוא אחד מן המופתים שמחייב תורה מן השמים, ועיין למעלה כי הארכנו בזה ועוד יתבאר אצל אנכי ה' אלקיך וגו'. ומה שאמר רב אחא מודעה רבה לאורייתא, דסוף סוף היה קבלת התורה בהכרח ואין זה קבלה גמורה שצריך שיהיה קבלת התורה ברצון המקבל, וכאשר כפה עליהם ההר כגיגית היה זה הכרח ולא רצון, ועל זה אמר אף על פי כן הדר קבלוה בימי אחשורוש וכו'. ביאור ענין זה כי בימי אחשורוש קבלו מצוה אחת מרצונם, ולא גזר השם יתברך דבר זה עליהם רק הם קבלו מעצמם והסכים הקדוש ברוך הוא עמהם, ומקרא מגילה היא מצוה אחת שנתחדשה כמו שאמרו שם (מגילה דף י"ד ע"א) ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות עמדו לישראל וכולם לא פחתו ולא הוסיפו על תורת משה חוץ ממקרא מגילה, שמזה נלמוד כי מקרא מגילה כמו תוספות על התורה ושם מפרש כי גם מקרא מגילה נרמז בתורה, סוף סוף מקרא מגילה קבלת מצוה אחת ממצות התורה שקבלו מעצמם ולא היה זה מצד ההכרח כמו שהיה מתחלה רק שהיה זה מרצונם והקדוש ברוך הוא הסכים על ידם, ובזה היו מקבלים כל התורה מרצונם, שאם המצוה שהיא אחרונה לכל התורה שהיא מקרא מגילה קבלוה מעצמם כי מי הכריח אותם לדבר זה מכל שכן שאר מצות שהם קודמים למקרא מגילה שכלם הם ברצון, ובזה כאילו היה תחילה קבלת התורה ברצון כי הוכיח הסוף על התחלה. ובזה די לבאר כי התורה לישראל ברצון מצד עצמם אבל הכרחי היה להם מצד השם יתברך כאשר ראוי לכל הדברים אשר הם שלמות העולם שראוי שיהיה מוכרח ואינו אפשרי כמו שהתבאר: